

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISSN:1300-9702 e-ISSN: 2149-3243

TARİHİ ÇEVREDE DÖNÜŞÜM KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Bibliometric Analysis of Postgraduate Thesis on Transformation in the Historical Environment

Hicran Hanım HALAÇ¹ ve Dilara Merve KELKİT²

¹Prof. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, hhhhalac@eskisehir.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8046-9914

²Doktora Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, merveklkt@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7517-0886

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

21.03.2023

Kabul/Accepted:

17.11.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1268697

Anahtar Kelimeler

Tarihi çevre, Dönüşüm,
Bibliyometrik analiz,
Lisansüstü tez, Ulusal tez
merkezi

Keywords

Historic Environment,
Transformation, Bibliometric
Analysis, Postgraduate Thesis,
National Thesis Center

ÖZ

Bu çalışmada 'dönüşüm' teriminin ülkemizde ele alınış biçiminin irdelenmesi adına lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizinin yapılması hedeflenmektedir. Çalışma kapsamında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden içerisinde 'dönüşüm', 'kentsel sit', 'tarihi çevre', 'tarihi doku' ve 'tescil' anahtar kelimeleri geçen lisansüstü tezler taranarak bibliyometrik analiz yapılmıştır. İkili ve üçlü kombinasyonlarla çakışan tezlerin ayrıştırılması sonucunda araştırmanın örneklem sayısı 214 tez olarak belirlenmiştir. Bibliyometrik analiz yapılırken anahtar kelimelerin geçtiği tezler tez türü, yayınlandığı yıl, yayınlandığı üniversite, yayınlandığı enstitü, yazıldığı dil, konu edindiği bilimsel alan, danışman unvanı, sayfa sayısı, erişilebilirlik durumu ve araştırma türüne göre incelenmiştir. Bu analizlerden sonra tarihi çevrede dönüşüm konusunun işlenmediği tespit edilen 32 tez inceleme alanından çıkartılarak 182 tezin araştırma türlerine göre analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda bu alanda araştırma türü olarak en çok örnek analizi kullanıldığı tespit edilmiştir. Örnek analizi yapılırken lisansüstü tezlerde örneklem alanı olarak kentsel, bölgesel, sokak ve yapı grupları altında il, ilçe, köy, semt, mahalle, sokak, bölge, yapı, antik kent, sit alanı ve ada seçilmiştir. Bu çalışmanın tarihi çevrede tasarım ve restorasyon alanında çalışan kamu ve özel sektör paydaşlarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

This study aims to conduct a bibliometric analysis of postgraduate theses in order to examine the way the term 'transformation' is handled in our country. Within the scope of the study, a bibliometric analysis was carried out by scanning postgraduate theses containing the keywords 'transformation', 'urban conservation area', 'historical environment', 'historical fabric' and 'registration' through the Higher Education Council (YÖK) National Thesis Center database. As a result of separating the overlapping theses with double and triple combinations, the sample number of the research was determined as 214 theses. During the bibliometric analysis, theses containing keywords were analysed according to thesis type, year of publication, university, institute, language, scientific field, supervisor title, number of pages, accessibility status and research type. After these analyses, 32 theses in which the subject of transformation in the historical environment was not covered were excluded from the analysis area and 182 theses were analysed according to research types. As a result of the findings, it was determined that sample analysis was mostly used as a research type in this field. During the sample analysis, provinces, districts, villages, quarter, neighborhoods, streets, regions, buildings, ancient cities, protected areas and islands were selected as sampling areas under urban, regional, street and building groups. It is thought that this study will benefit public and private sector stakeholders working in the field of design and restoration in the historical environment.

Atf/Citation: Halaç, H. H. (2024). Tarihi Çevrede Dönüşüm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1, 115-131.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Dilara Merve KELKİT, merveklkt@gmail.com

1. Giriş

Geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşabilen yerleşme ve kalıntılar tarihi çevreyi oluşturmaktadır. Farklı yaşam düzeni ve mimarlık geleneklerini barındıran tarihi çevreler genellikle kentsel sitlerle anılsa da kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsamın içinde değerlendirilir. Tarihi çevreler onu oluşturan bileşenlerin niteliğine göre değişkenlik gösterir. Tarihi kent merkezleri antik dönemden Orta Çağ'a farklı dönemlere ait anıtların yoğun olarak bulunduğu bölgelerdir. Tarihi çevrelerde anıtsal yapılar konutlara kıyasla daha özenli ve dayanıklı malzemelerle yapılmıştır. Kentlerde toplumsal gereksinimlere bağlı olarak değişim talebi gelişmektedir (Ahunbay, 1996, s. 116). Tarihi çevrenin zenginliği somut bir tarihsel kanıt ve etkileyici bir uygarlık göstergesidir (Erbil, 1996, s. 9). Tarihi çevreler, kültürel değerlere sahip olan ve kent içinde yer alan yapı gruplarından oluşmaktadırlar (Güçlü, 1990, s. 9).

Değişim-dönüşüm süreci olarak tanımlanan kentleşme, hızlı-yavaş, planlı-plansız, farklı değişme evreleri göstermektedir ve her kentin kendine özgü bir kentleşme serüveni bulunmaktadır (Kaya ve Akdemir, 2021). Ekonomik sebepler, yetersiz sosyal gelişim, nüfus yığılmaları, doğal afetler ve yanlış yer seçimi gibi sebeplerden ötürü kentlerde yenileme, dönüşüm ve iyileştirmeye yönelik proje ve çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Kaplukan, 2015, s. 380). Yıllar içerisinde ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlara göre kentler değişim gösterirken; buna bağlı olarak kentlerde bir dönüşüm içerisine girilmektedir. Göç, hızlı ve plansız kentleşme, yasa dışı yapılaşma sonucunda artan nüfusa birlikte kentler büyürken dönüşmektedir (Koçan, 2011, s. 131). Toplumun talepleri, artan nüfus ve gelişen yaşam standartları kentlerin, planlı ama geçmiş ile bağ kuramayan bir kentleşme sürecine girmesine sebep olmaktadır (Gürbüz Yıldırım ve Çağdaş, 2018, s. 508). Nüfusun arttığı kentlerde tarihi çevreler arazi değerinin artması, konumlarının değerli olması ve yeni kentsel mekan ihtiyaçları için elverişli olmaları sebebiyle önemli hale gelmiştir. Tarihi mekanlarda uygulanan kentsel dönüşüm eylemlerinde kentlerin sağlıklı gelişebilmesi için fiziksel, sosyal ve ekonomik yönlerden çağdaş koşullar doğrultusunda uygulamalar geliştirilmektedir (Koçan, 2011, s. 130). Tarihi çevrelerin çağdaş koruma yaklaşımları ile kent yaşamına geri kazandırılması tercih edilmektedir (Ünver, 2017, s. 97). Tarihi çevrede yapılan işlev değiştirme, çağdaş ek, sokak sağlıklılaştırması ve soylulaştırma gibi yeni dokunuşlar bazen dönüşüme sebep olurken bazen de dönüşümün kendisi olmaktadır.

Ülkemizde yapılan bibliyometrik çalışmalar incelendiğinde çeşitli disiplinlerden birçok konunun çalışıldığı; çoğunlukla lisansüstü tez ve/veya akademik dergilerde yayınlanan makaleler üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanının, makalelerde ise ulusal ve Web of science, Scopus, Jstor, ScienceDirect gibi uluslararası veri tabanlarının kullanıldığı görülmüştür. Literatür taraması sonucunda; kentsel dönüşüm ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerini inceleyerek yazarların tespit ettiği sorun ve önerileri araştıran (Tuğcu ve Vural Arslan, 2018) bir makaleye ve kentsel dönüşüm alanında hazırlanmış araştırmaları coğrafya literatüründe inceleyen bir literatür değerlendirmesine (Zaman ve Duman, 2022) rastlanmış olup tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili yapılan lisansüstü tezlere yönelik herhangi bir bibliyometrik çalışma tespit edilmemiştir.

Literatür taraması sonucunda tarihi çevre ile ilgili çok sayıda kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tezi hazırlandığı görülmüştür. Bu çalışmada 'dönüşüm' teriminin ülkemizde ele alınmış biçiminin irdelenmesi adına lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizinin yapılması hedeflenmektedir. Çalışmanın kapsamını Türkiye'de hazırlanan lisansüstü tezlerin yayımlandığı YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesi oluşturmaktadır.

2. Yöntem

Bibliyometrik çalışmalar, herhangi bir disiplindeki araştırmaları niceliksel analizlere göre inceleyen bir araştırma yöntemi olup; kullanımı gün geçtikçe artan bir yöntem olmaktadır. Bibliyometrik araştırma türü araştırmacıların kendi disiplinlerindeki gelişmeleri takip etmek ve farkındalıklarını artırmak adına yapılması önerilmektedir (Özkaraca ve Halaç, 2022, s. 221). Bu tür çalışmalar ulusal ve uluslararası örgütler tarafından desteklenen önemli araştırma projeleri arasında yer almaktadır (Halaç ve Bademci, 2021, s. 173). Bibliyometrik analizde bilimsel çalışmalar, konu, yazar ve kaynakça gibi veriler istatistiksel olarak incelenirken, elde edilen bulgular sonucunda belirli bir disipline ait genel yapının ortaya çıkarılması da sağlanmaktadır (Zan, 2012, s. 15).

Bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden içerisinde 'dönüşüm', 'kentsel sit', 'tarihi çevre', 'tarihi doku' ve 'tescil' anahtar kelimeleri geçen lisansüstü tezler taranarak bibliyometrik analiz yapılmıştır.

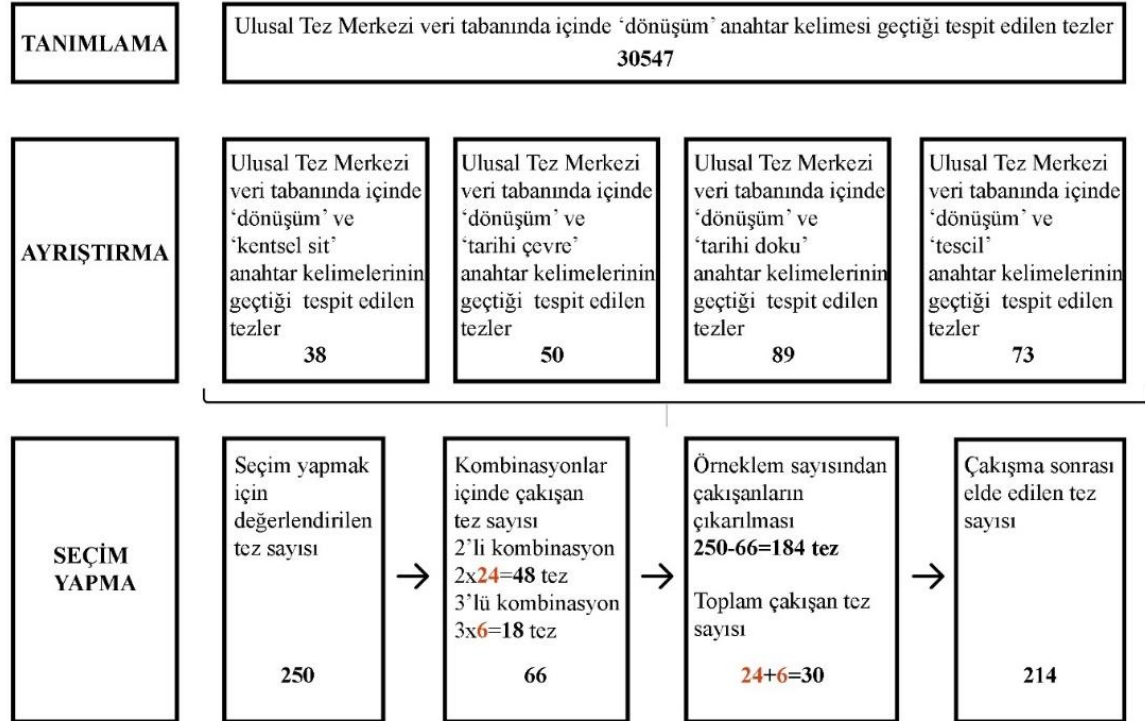
Bibliyometrik analiz yapılırken öncelikle ‘dönüşüm’ anahtar kelimesi tek başına taratılmış ve 30547 sonuca ulaşılmıştır. Daha sonra ‘dönüşüm’ anahtar kelimesi sabit kalmak koşuluyla diğer anahtar kelimelerle ikili kombinasyonlar yapılmış; aranacak alan ‘tümü’ ve arama tipi ‘içinde geçsin’ olarak seçilmiştir (Tablo 1). Bibliyometrik analiz yapılırken anahtar kelimelerin geçtiği tezler tez türü, yayınlandığı yıl, yayınlandığı üniversite, yayınlandığı enstitü, yazıldığı dil, konu edindiği bilimsel alan, danışman unvanı, sayfa sayısı, erişilebilirlik durumu ve araştırma türüne göre incelenmiştir.

Tablo 1. Ulusal Tez Merkezinde Arama Yapılan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelime	Aranan Alan	Arama Tipi	Arama Sonucu
Dönüşüm	Tümü	İçinde geçsin	30547
Dönüşüm, kentsel sit	Tümü	İçinde geçsin	38
Dönüşüm, tarihi çevre	Tümü	İçinde geçsin	50
Dönüşüm, tarihi doku	Tümü	İçinde geçsin	89
Dönüşüm, tescil	Tümü	İçinde geçsin	73

YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 06.11.2022 tarihi itibarıyla toplam 738680 (yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlilik, tıpta uzmanlık, tıpta yan dal uzmanlık, diş hekimliği uzmanlığı) adet çalışma mevcut olup bunlardan 12576 tanesi mimarlık alanıyla ilgilidir (YÖK, 2022).

Bibliyometrik analizin evrenini Ulusal Tez Merkezi veri tabanında gelişmiş tarama bölümünde ‘dönüşüm’ anahtar kelimesi, aranacak alan olarak ‘tümü’ ve arama tipi olarak ‘içinde geçsin’ seçildiğinde ortaya çıkan 30547 lisansüstü tez oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlerken ‘dönüşüm’ anahtar kelimesi sabit kalmak koşuluyla diğer anahtar kelimelerle ikili kombinasyonlar oluşturulmuş ve aranacak alan olarak ‘tümü’ ve arama tipi olarak ‘içinde geçsin’ seçilmiştir. ‘Dönüşüm’ ve ‘kentsel sit’ anahtar kelimeleri birlikte tarandığında 38 tez, ‘dönüşüm’ ve ‘tarihi çevre’ anahtar kelimeleri birlikte tarandığında 50 tez, ‘dönüşüm’ ve ‘tarihi doku’ anahtar kelimeleri birlikte tarandığında 89 tez, ‘dönüşüm’ ve ‘tescil’ anahtar kelimeleri birlikte tarandığında 73 tezin varlığı tespit edilmiştir. Bu taramalar sonucunda elde edilen 250 tez içinde ikili ve üçlü kombinasyonlarla çakışan 66 tez tespit edilip, çakışan tezlerin ayrıştırılması sonucunda araştırmanın örneklem sayısı 214 tez olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Bibliyometrik analizde örneklem sayısını oluşturma yöntemi

3. Bulgular

Yapılan incelemelerde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında ‘dönüşüm’ anahtar kelimesinin geçtiği ilk tezin 1980 yılında yayınlanmış ‘matematik’ alanında bir yüksek lisans tezi olduğu tespit edilmiştir. Mimarlık alanında ise ilk kez 1986 yılında Ahmet Ersen’in “Erken Osmanlı mimarisinde cephe biçim düzenleri ve Bizans etkilerinin niteliği” başlıklı doktora tezinde bu kelime geçmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen 214 lisansüstü tezin tez türlerine göre dağılımı incelendiğinde 214 tezin %84,1’i yüksek lisans tezi, %15,4’ü doktora tezi ve %0,5’i ise sanatta yeterlilik tezi olduğu tespit edilmiştir. Tarihi çevrede dönüşüm konusunu içeren tezlerin çoğunlukla yüksek lisans tezi düzeyinde olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Tezlerin Türüne Göre Dağılımı

Tezin Türü	Sayı	Yüzde
Yüksek Lisans	180	84,1
Doktora	33	15,4
Sanatta Yeterlilik	1	0,5
Toplam	214	100

Tablo 3’te görüldüğü üzere 35 tane yüksek lisans tezi ile en çok 2019 yılında lisansüstü tez hazırlanmıştır. En çok doktora tezi ise 2021 yılında 5 tane yazılmıştır. 2014 yılında 1 tane sanatta yeterlilik tezi hazırlanmıştır. Tabloya bakıldığında 2000’li yılların sonunda çalışmaların arttığı görülürken 2019 yılında yüksek lisans tez sayısı zirveye ulaşmış ve sonraki yıllarda azalan bir grafik çizmiştir (Şekil 2). Öte yandan hazırlanan lisansüstü tezlerde yüksek lisans tezlerinin doktora göre oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Tez Türü						Yayın Yılı	Tez Türü					
	Yüksek Lisans		Doktora		Sanatta Yeterlilik			Yüksek Lisans		Doktora		Sanatta Yeterlilik	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1988	2	0,9%	0	0%	0	0%	2006	5	2,3%	0	0%	0	0%
1989	0	0%	0	0%	0	0%	2007	4	1,9%	0	0%	0	0%
1990	0	0%	0	0%	0	0%	2008	4	1,9%	1	0,5%	0	0%
1991	0	0%	0	0%	0	0%	2009	7	3,3%	1	0,5%	0	0%
1992	0	0%	0	0%	0	0%	2010	7	3,3%	2	0,9%	0	0%
1993	0	0%	1	0,5%	0	0%	2011	8	3,8%	0	0%	0	0%
1994	0	0%	0	0%	0	0%	2012	3	1,4%	2	0,9%	0	0%
1995	0	0%	0	0%	0	0%	2013	7	3,3%	0	0%	0	0%
1996	1	0,5%	1	0,5%	0	0%	2014	4	1,9%	2	0,9%	1	0,5%
1997	0	0%	1	0,5%	0	0%	2015	11	5,2%	2	0,9%	0	0%
1998	0	0%	0	0%	0	0%	2016	7	3,3%	0	0%	0	0%
1999	1	0,5%	0	0%	0	0%	2017	7	3,3%	2	0,9%	0	0%
2000	1	0,5%	1	0,5%	0	0%	2018	11	5,1%	3	1,4%	0	0%
2001	3	1,4%	0	0%	0	0%	2019	35	16,4%	3	1,4%	0	0%
2002	2	0,9%	0	0%	0	0%	2020	14	6,6%	0	0%	0	0%
2003	2	0,9%	1	0,5%	0	0%	2021	15	7%	5	2,3%	0	0%
2004	3	1,4%	1	0,5%	0	0%	2022	13	6,1%	3	1,4%	0	0%
2005	3	1,4%	1	0,5%	0	0%	...						
Toplam Lisans	Yüksek		180		Toplam Doktora		33		Toplam Sanatta Yeterlilik		1		

Yıllara göre tezlerin dağılım grafiği incelendiğinde artan bir grafik eğilimi görülmektedir. 1988 yılında yayınlanan 2 tane yüksek lisans tezinden sonra 1993 yılına kadar tez yazılmadığı dikkat çekmektedir. 1993 yılında 1 adet doktora tezi yazıldıktan sonra 1994 ve 1995 yılında yine tez çalışması olmamıştır. 1999 yılından sonra artarak tez çalışmaları yapılmaya devam etmiştir. 2019 yılında toplam 38 yüksek lisans ve doktora tezi ile en yüksek sayıya ulaşılmış ve sonraki yıllarda artış hızının azaldığı tespit edilmiştir. Tez üretilmeyen yıllar Şekil 2’de ‘yıllar’ eksenine yazılmamıştır.

214 lisansüstü tezin yayın diline göre dağılımına baktığımızda 182’nin (%85,5) Türkçe, 31’nin (%14,5) İngilizce ve 1’nin Fransızca dilinde yazıldığı tespit edilmiştir (Tablo 4).

Şekil 2. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılım grafiği

Tablo 4. Lisansüstü Tezlerin Yayın Dillerine Göre Dağılımı

Tezin Dili	Sayı	Yüzde
Türkçe	182	85%
İngilizce	31	14,5%
Fransızca	1	0,5%
Toplam	214	100

Tarihi çevrede dönüşüm içerikli 214 lisansüstü tezin erişilebilirlik durumu incelendiğinde 21'nin (%9,8) TUBESS üzerinden erişilebilir, 193'nün (%90,2) YÖK tez merkezinden erişilebildiği tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin Erişilebilirlik Durumu

Erişim Durumu	Sayı	Yüzde
Ulusal Tez Merkezinden Erişilebilenler	193	90,2%
Tubess Üzerinden Erişilebilenler	21	9,8%
Toplam	214	100

Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili lisansüstü tezleri danışman unvanlarına göre analiz ettiğimizde 214 tez içerisinde 2 tezin 2 danışmanla çalışıldığı tespit edilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü üzere profesör unvanında 81 tez (%37,9), doçent unvanında 53 tez (%24,8), doktor öğretim üyesi unvanında 29 tez (%13,5), yardımcı doçent unvanında 41 tez (%19,2), doktor unvanında 4 tez (%1,8), öğretim görevlisi unvanında 2 tez (%0,9) ve unvana sahip olmayan 2 tez (%0,9) hazırlanmıştır. Unvana sahip olmayan 2 tezin danışmanlığını Emre Madran yapmıştır. Akademiden doçent unvanıyla emekli olan Emre Madran'ın, 2 tezin danışmanlığını yaptığı 1988 yılında henüz herhangi bir akademik unvana sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanına Göre Durumu

Unvan	Sayı	Yüzde
Prof. Dr.	81	37,9%
Doç. Dr.	53	24,8%
Dr. Öğr. Üyesi	29	13,5%
Yrd. Doç.	41	19,2%
Dr.	4	1,8%
Öğr. Gör.	2	0,9%
Unvansız	2	0,9%
Prof. Dr. ve Doç. Dr. (iki danışmanlı)	1	0,5%
Dr. Öğr. Üyesi ve Dr. Öğr. Üyesi (iki danışmanlı)	1	0,5%
Toplam	214	100

Lisansüstü tezler sayfa sayısına göre analiz edildiğinde 1-100 sayfa aralığında 9 tez (%4,2), 101-200 sayfa aralığında 111 tez (%51,9), 201-300 sayfa aralığında 57 tez (%26,6), 301-400 sayfa aralığında 25 tez (%11,7), 401-500 sayfa aralığında 5 tez (%2,3), 501-600 ve 601-700 sayfa aralığında 3'er tez ve 701-800 sayfa aralığında 1 tez (%0,5) tespit edilmiştir. Bulgular sonucunda analiz edilen lisansüstü tezlerin çoğunlukla 101-200 sayfa aralığında (%51,9) hazırlandığı görülmüştür (Tablo 7).

Tablo 7. Lisansüstü Tezlerin Sayfa Sayılarına Göre Durumu

Sayfa Sayısı	Sayı	Yüzde
1-100	9	4,2%
101-200	111	51,9%
201-300	57	26,6%
301-400	25	11,7%
401-500	5	2,3%
501-600	3	1,4%
601-700	3	1,4%
701-800	1	0,5%
Toplam	214	100

Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili lisansüstü tezlerin yayınlandığı üniversitelere göre dağılımı Tablo 8'de ifade edilmiştir. Buna göre 56 farklı üniversite içerisinde 37 lisansüstü tez (%17,3) ile en çok İstanbul Teknik Üniversitesi'nde konu ile ilgili lisansüstü tez yazılmıştır. İkinci sırada Yıldız Teknik Üniversitesi (24 tez, %11,2), üçüncü sırada Orta Doğu Teknik Üniversitesi (16 tez, %16), dördüncü sırada Gazi Üniversitesi (15 tez, %7) ve beşinci sırada Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (12 tez, %5,6) yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Dokuz Eylül Üniversitesi (11 tez, %5,2), Süleyman Demirel Üniversitesi (8 tez, %3,4), Ankara Üniversitesi (6 tez, %2,8) olmak üzere sıralama devam etmektedir. 26 farklı üniversitede ise birer tane lisansüstü tez yazılmıştır.

Tablo 8. Lisansüstü Tezlerin Okullara Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Sayı	Yüzde	Üniversite Adı	Sayı	Yüzde
İstanbul Teknik	37	17,3%	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	0,9%
Yıldız Teknik	24	11,2%	Dicle	2	0,9%
Orta Doğu Teknik	16	7,5%	Necmettin Erbakan	1	0,4%
Gazi	15	7%	Bartın	1	0,4%
Mimar Sinan Güzel Sanatlar	12	5,6%	Akdeniz	1	0,4%
Dokuz Eylül	11	5,2%	Çankaya	1	0,4%
Süleyman Demirel	8	3,4%	Galatasaray	1	0,4%
Ankara	6	2,8%	Kahramanmaraş Sütçü İmam	1	0,4%
Selçuk	5	2,3%	Eskişehir Teknik	1	0,4%
Marmara	5	2,3%	İstanbul-Cerrahpaşa	1	0,4%
Erciyes	4	1,9%	Atılım	1	0,4%
Trakya	3	1,5%	Beykent	1	0,4%
Çukurova	3	1,5%	Atatürk	1	0,4%
İstanbul	3	1,5%	Gümüşhane	1	0,4%
İstanbul Aydın	3	1,5%	Bursa Uludağ	1	0,4%
Fatih Sultan Mehmet	3	1,5%	İstanbul Ticaret	1	0,4%
Harran	3	1,5%	İstanbul Okan	1	0,4%
İzmir Yüksek Teknoloji	3	1,5%	Kafkas	1	0,4%
Karabük	2	0,9%	Üsküdar	1	0,4%
KTO Karatay	2	0,9%	Muğla Sıtkı Koçman	1	0,4%
Başkent	2	0,9%	Konya Teknik	1	0,4%
Karadeniz Teknik	2	0,9%	Sakarya	1	0,4%
Hasan Kalyoncu	2	0,9%	TOBB Ekonomi ve Teknoloji	1	0,4%
İhsan Doğramacı Bilkent	2	0,9%	Tokat Gaziosman Paşa	1	0,4%
Haliç	2	0,9%	Uludağ	1	0,4%
Zonguldak Bülent Ecevit	2	0,9%	Yaşar	1	0,4%
Bahçeşehir	2	0,9%	Hacettepe	1	0,4%
Gebze Teknik	2	0,9%	Hatay Mustafa Kemal	1	0,4%
Toplam	214				

Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili lisansüstü tezleri yayınlandığı enstitülere göre analiz ettiğimizde Tablo 9'da görüldüğü üzere toplam 180 yüksek lisans tezinin %64,4'üne denk gelen 138 tez fen bilimleri enstitüsünde yazılmıştır. Yüksek lisans tezleri fen bilimleri enstitüsünden sonra sırayla en çok sosyal bilimler enstitüsü (21

tez, %9,8), lisansüstü eğitim enstitüsü (13, %6,1), mühendislik ve fen bilimleri enstitüsü (4 tez, %1,9), Türkiyat araştırmaları enstitüsü (2 adet, %0,9), güzel sanatlar enstitüsü (1 tez, %0,5) ve ekonomi ve sosyal bilimler enstitüsünde (1 tez, %0,5) yazılmıştır. Doktora tezlerinin %7,9'una denk gelen 17 adet doktora tezi fen bilimleri enstitüsünde, 9 adet tez (%4,2) sosyal bilimler enstitüsünde, 6 adet tez (%2,8) lisansüstü eğitim enstitüsünde ve 1 adet tez (%0,5) mühendislik ve fen bilimleri enstitüsünde yazılmıştır. Analiz grubunda bir tek sayıda bulunan sanatta yeterlilik tezi güzel sanatlar enstitüsünde yazılmıştır.

Tablo 9. Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitüler	Yüksek Lisans		Doktora		Sanatta Yeterlilik		Toplam Yüzde	Toplam Sayı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Fen Bilimleri Enstitüsü	138	64,4%	17	7,9%	0	0%	72,3%	155
Sosyal Bilimler Enstitüsü	21	9,8%	9	4,2%	0	0%	14%	30
Lisansüstü Bilimleri Enstitüsü	13	6,1%	6	2,8%	0	0%	8,9%	19
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü	4	1,9%	1	0,5%	0	0%	2,4%	5
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	2	0,9%	0	0%	0	0%	0,9%	2
Güzel Sanatlar Enstitüsü	1	0,5%	0	0%	1	0,5%	1%	2
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü	1	0,5%	0	0%	0	0%	0,5%	1
Yüksek Lisans 180			Doktora 33		Sanatta Yeterlilik 1		100%	214

İncelenen lisansüstü tezlerinin bağlı olduğu anabilim dallarına göre dağılımı yapıldığında 47 farklı anabilim dalında çalışıldığı tespit edilmiştir. Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili lisansüstü tezlerin yayınlandığı anabilim dalları arasında ilk sırada mimarlık anabilim dalında 84 yüksek lisans tezi (%39,1) ve 11 doktora tezi (%5) ile toplam 95 tez (%44,1) bulunmaktadır. İkinci sırada 32 yüksek lisans (%14,8) ve 5 doktora (%2,3) tezi ile şehir ve bölge planlama anabilim dalı, üçüncü sırada 4 yüksek lisans (%1,7) ve 3 doktora (%1,4) tezi ile kamu yönetimi yer almaktadır (Tablo 10). Bu anabilim dallarının yanı sıra peyzaj mimarlığı anabilim dalında 3 yüksek lisans (%1,4) ve 2 doktora (%0,9) tezi, sosyoloji anabilim dalında 3 yüksek lisans (%1,4) ve 1 doktora (%0,5) tezi, iç mimarlık anabilim dalında 3 yüksek lisans (%1,4) ve 1 sanatta yeterlilik (%0,5) tezi, arkeoloji anabilim dalında 4 yüksek lisans (%1,7) tezi yazılmıştır. Geomatik mühendisliği, harita mühendisliği, iç mimarlık ve çevre tasarımı, mimari restorasyon ve tarih anabilim dallarında üçer tane lisansüstü tez yazılmıştır. Bahçe bitkileri, kentsel tasarım, restorasyon, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, sanat ve tasarım, şehir planlama, taşınmaz geliştirme anabilim dallarında ise ikişer tane lisansüstü tez yazılmıştır. İçerisinde coğrafya, gayrimenkul geliştirme, güzel sanatlar, iktisat, inşaat mühendisliği, kamu hukuku, kentsel planlama ve turizm işletmeciliği gibi anabilim dalları da olan 29 anabilim dalında birer tane lisansüstü tez yazıldığı tespit edilmiştir. Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezler araştırma türlerine göre incelenmiştir. İncelenen lisansüstü tezler Tablo 11'de görüldüğü üzere teorik araştırma, örnek analizi ve öneri geliştirme araştırma türlerine göre sınıflandırılmıştır. Tarih çevrede dönüşüm anlatmadığı tespit edilen 32 tez inceleme alanından çıkartılmıştır. Tablo 11 incelendiğinde 157 yüksek lisans tezinin 15'i teorik araştırma, 136'sı örnek analizi, 6'sı öneri geliştirme araştırma türü ile yazıldığı tespit edilmiştir. Doktora tezlerinin çoğunluğunda örnek analizi araştırma türü tercih edilmiştir. İnceleme yapılan 182 lisansüstü tezin %85,2'sinin örnek analizi, %9,9'unun teorik araştırma ve %4,9'nun öneri geliştirme araştırma türü kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 10. Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

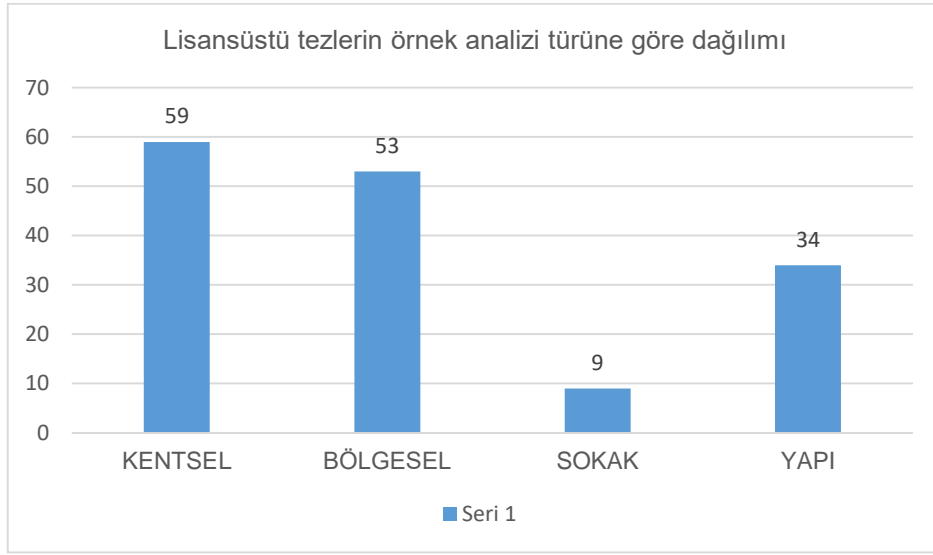
Anabilim Dalı	Tez Türü						Anabilim Dalı	Tez Türü			
	Yüksek Lisans		Doktora		Sanatta Yeterlilik			Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mimarlık	84	39,1%	11	5%	0	0%	Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi	1	0,5%	0	0%
Arkeoloji	4	1,7%	0	0%	0	0%	Kentsel Tasarım	2	0,9%	0	0%
Arkeometri	1	0,5%	0	0%	0	0%	Medya ve Kültürel Çalışmalar	1	0,5%	0	0%
Avrupa Topluluğu	1	0,5%	0	0%	0	0%	Mimari Restorasyon	3	1,4%	0	0%
Bahçe Bitkileri	2	0,9%	0	0%	0	0%	Orman Endüstri Mühendisliği	1	0,5%	0	0%
Bilgisayar Mühendisliği	1	0,5%	0	0%	0	0%	Orman Mühendisliği	1	0,5%	0	0%
Coğrafya	1	0,5%	0	0%	0	0%	Ormancılık ve Çevre Bilimler	1	0,5%	0	0%
Çevre Mühendisliği	1	0,5%	0	0%	0	0%	Peyzaj Mimarlığı	3	1,4%	2	0,9%
Disiplinlerarası	1	0,5%	0	0%	0	0%	Radyo Televizyon ve Sinema Restorasyon	1	0,5%	0	0%
Elektrik Eğitimi	0	0%	1	0,5%	0	0%	Restorasyon	2	0,9%	0	0%
Endüstri Mühendisliği	1	0,5%	0	0%	0	0%	Sanat Tarihi	1	0,5%	0	0%
Gayrimenkul Geliştirme	1	0,5%	0	0%	0	0%	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	0	0%	2	0,9%
Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi	0	0%	1	0,5%	0	0%	Sanat ve Tasarım	2	0,9%	0	0%
Geomatik Mühendisliği	2	0,9%	1	0,5%	0	0%	Sosyoloji	3	1,4%	1	0,5%
Güzel Sanatlar	1	0,5%	0	0%	0	0%	Şehir Planlama	2	0,9%	0	0%
Harita Mühendisliği	3	1,4%	0	0%	0	0%	Şehir ve Bölge Planlama	32	14,8%	5	2,3%
İktisat	1	0,5%	0	0%	0	0%	Tarih	2	0,9%	1	0,5%
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	3	1,4%	0	0%	0	0%	Taşınmaz Geliştirme	1	0,5%	1	0,5%
İç Mimarlık	3	1,4%	0	0%	1	0,5%	Tekstil Mühendisliği	0	0%	1	0,5%
İnşaat Mühendisliği	1	0,5%	0	0%	0	0%	Turizm İşletmeciliği	0	0%	1	0,5%
İstanbul Araştırmaları	1	0,5%	0	0%	0	0%	Türk Sanatı	1	0,5%	0	0%
Kamu Hukuku	1	0,5%	0	0%	0	0%	Türk Tarihi	1	0,5%	0	0%
Kamu Yönetimi	4	1,7%	3	1,4%	0	0%	Uluslararası İlişkiler	0	0%	1	0,5%
Kentsel Planlama	0	0%	1	0,5%	0	0%	Yapı Etiği	1	0,5%	0	0%
							Toplam	214			

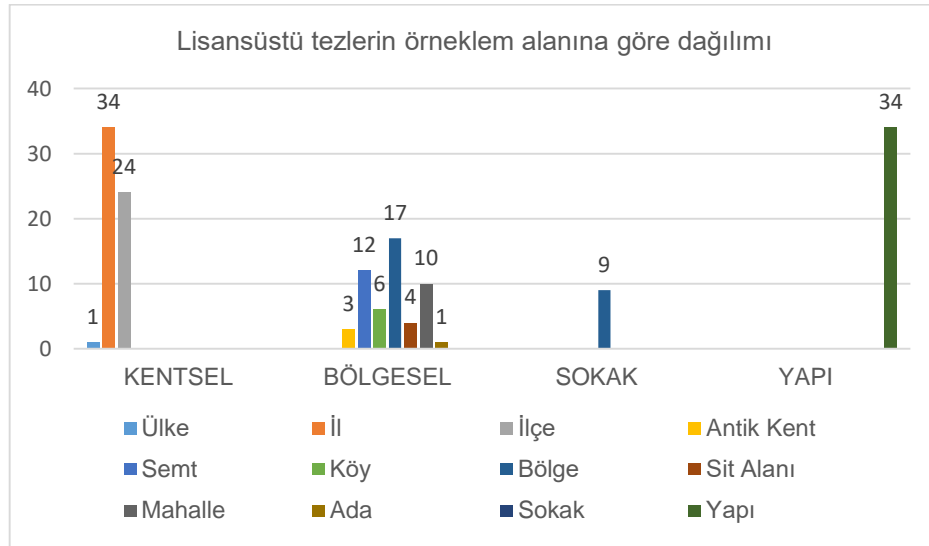
Tablo 11. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Türlerine Göre Dağılımı

Araştırma Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik	Toplam	Yüzde
Teorik araştırma	15	2	1	18	%9,9
Örnek analizi	136	19	0	155	%85,2
Öneri geliştirme	6	3	0	9	%4,9
Toplam	157	24	1	182	%100

Elde edilen bulgular sonucunda en çok örnek analizi araştırma türünün kullanıldığı görülmüştür. Şekil 3'te örnek analizi yapılan 155 adet lisansüstü tez, örneklem alanının türüne göre kentsel, bölgesel, sokak ve yapı olmak üzere dört grupta sınıflandırılmıştır. 155 adet tezin 59'u kentsel, 53'ü bölgesel, 9'u sokak ve 34'ü yapı grubu hakkında yazılmıştır. Kentin tümünü ya da kent merkezlerini ele alan çalışmalar kentsel, birçok sokağı barındıran alanlar bölgesel sınıfa alınmıştır.

Şekil 3. Lisansüstü tezlerin örnek analizi türüne göre dağılımı

Şekil 4'te görüldüğü üzere kentsel grubu il, ilçe ve ülke; bölgesel grubu antik kent, semt, köy, bölge, sit alanı, mahalle ve adayı kapsamaktadır. Örneklem alanı dağılımı yaparken büyük ölçekli alanlardan küçük ölçekli alanlara doğru ülke- il- ilçe- antik kent- semt- köy- bölge -sit alanı -mahalle -ada -sokak- yapı ölçeğinde boyutsal sıralama yapılmıştır. Kentsel grubunda en fazla 34 adet tez ile il, bölgesel grubunda 17 adet tez ile bölge çalışılmıştır. Örnek analizi türünde en çok tercih edilen örneklem alanı 34'er tane tez ile il ve yapı olmuştur.

Şekil 4. Lisansüstü tezlerin örneklem alanına göre dağılımı

Örneklem alanı türünde en fazla sayıya sahip olan il ve yapılara dair analiz detaylandırılmıştır. Araştırılan lisansüstü tezlerin örneklem alanları il bazında değerlendirildiğinde örneklem alanı olarak en çok tercih edilen ilin %12'lik oranla İstanbul olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla Diyarbakır (3 tez, %9), Antalya (3 tez, %9), Amasya (2 tez, %6) ve Muğla (2 tez, %6) illeri yer almaktadır (Tablo 12).

Tablo 12. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Alanlarının İl Bazlı Dağılımı

İl	Sayı	Yüzde	İl	Sayı	Yüzde
Aksaray	1	2,9%	İstanbul	4	12%
Amasya	2	6%	İskenderun	1	2,9%
Ankara	1	2,9%	İzmir	1	2,9%
Antalya	3	9%	Karaman	1	2,9%
Bursa	1	2,9%	Konya	1	2,9%
Bursa ve Yazd	1	2,9%	Kütahya	1	2,9%
Bursa ve Tebriz	1	2,9%	Mardin	1	2,9%
Beyrut ve Saraybosna	1	2,9%	Muğla	2	6%
Diyarbakır	3	9%	Tebriz	1	2,9%
Erzurum	1	2,9%	Urmiye	1	2,9%
Gaziantep	1	2,9%	Uşak	1	2,9%
Halep	1	2,9%	Üsküp	1	2,9%
Isparta	1	2,9%			
Toplam			34	100%	

Araştırılan lisansüstü tezlerde incelenen örneklem türü bazlı dağılımlarına bakıldığında en çok %44,1'lik orana denk gelen 15 adet sivil yapının örnek seçildiği, daha sonra %23,6'lık oranla 8 adet endüstri yapısının, %14,7'lik oranla 5 adet eğitim yapısının seçildiği tespit edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Alanlarının Yapı Bazlı Dağılımı

Yapı Türleri Sınıflandırması	Sayı	Yüzde
Sivil Yapılar	15	44,1%
Endüstri Yapıları	8	23,6%
Eğitim Yapıları	5	14,7%
Dini Yapılar	2	5,9%
İdari Yapılar	2	5,9%
Savunma Yapıları	1	2,9%
Hamam Yapıları	1	2,9%
Toplam	34	100%

4. Değerlendirme

Bu çalışmanın konusunu oluşturan tarihi çevrede dönüşüm konusunu esas alan ve YÖK Ulusal Tez Merkezinden erişimi sağlanan 157 adet yüksek lisans, 24 adet doktora ve 1 adet sanatta yeterlilik tezi olmak üzere toplam 182 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Değerlendirme aşamasında tarihi çevrede dönüşüm konulu 182 lisansüstü tezin yıllara, üniversitelere, enstitülere ve anabilim dalına göre araştırma türüyle ikili çaprazlamalarla analizi yapılmıştır.

Tarihi çevrede dönüşüm konulu lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde ilk lisansüstü tezlerin 1988 yılında yüksek lisans düzeyinde örnek analizi ve öneri geliştirme araştırma türünde yazıldığı görülmüştür. Bu yıldan 1993 yılına kadar konu ile alakalı lisansüstü tez üretilmezken 1993 yılında öneri geliştirme araştırma türünde 1 adet doktora tezi yazılmıştır. 1994, 1995, 1997 ve 1998 yıllarında konu ile alakalı hiç lisansüstü tez yazılmadığı tespit edilmiştir. Teorik araştırma türünde yüksek lisans düzeyinde en çok iki adet, doktora düzeyinde ise en çok bir adet tez yazılmıştır. Örnek analizi araştırma türünde 27 adet yüksek lisans tezi ile 2019 yılında en çok yüksek lisans tezi yazılmıştır. Örnek analizi araştırma türünde 2012, 2014, 2015 ve 2017 yıllarında ikişer adet doktora tezi ile en çok doktora tezi yazılmıştır. Öneri geliştirme araştırma türünde yüksek lisans ve doktora düzeyinde en çok birer tane tez üretilmiştir. Değerlendirme aşamasında ele alınan tek sanatta yeterlilik tezi ise 2014 yılında teorik araştırma türünde yazılmıştır (Tablo 14).

Yıllara ve araştırma türlerine göre tezlerin Şekil 3'teki dağılım grafiği incelendiğinde örnek analizinin teorik araştırma ve öneri geliştirme türlerinden oldukça fazla tercih edildiği görülmüştür. Örnek analizi araştırma türü 2003 yılından sonra artış gösterirken, bu alanda 27 adet yüksek lisans tezi 2019 yılında en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Teorik araştırma türünde yazılan yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden daha çok olduğu ve

2010, 2011 ve 2019 yıllarında yazılan ikişer adet lisansüstü tez ile en yüksek sayıya ulaşıldığı tesit edilmektedir. Öneri geliştirme araştırma türünün yıllar içindeki dağılımına baktığımızda dengeli bir grafik çizdiği görülmektedir. Dengeli ilerleyen grafikte 2007-2011, 2016-2019 ve 2022-2022 yılları arasında öneri geliştirme türünde artış tespit edilmiştir.

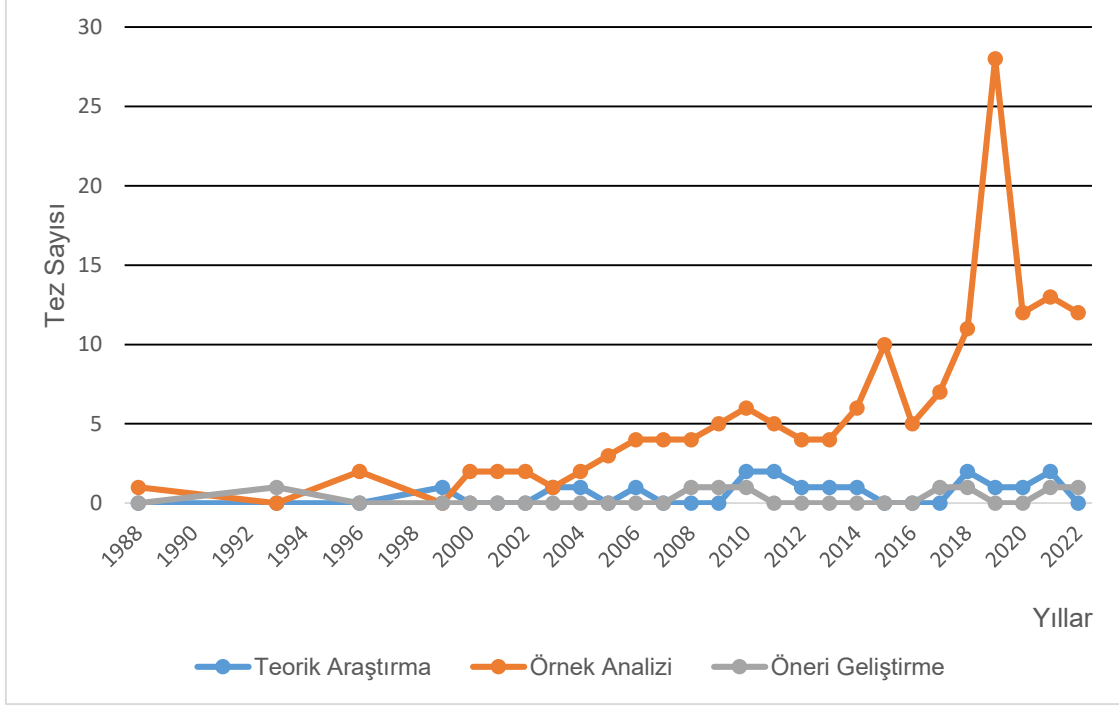
Tablo 14. Tarihi Çevrede Dönüşüm Konulu Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Yüksek Lisans			Doktora			Sanatta Yeterlilik
	Araştırma Türü			Araştırma Türü			Araştırma Türü
	Teorik Araştırma Sayı	Örnek Analizi Sayı	Öneri Geliştirme Sayı	Teorik Araştırma Sayı	Örnek Analizi Sayı	Öneri Geliştirme Sayı	Teorik Araştırma Sayı
1988	0	1	1	0	0	0	0
1993	0	0	0	0	0	1	0
1996	0	1	0	0	1	0	0
1999	1	0	0	0	0	0	0
2000	0	1	0	0	1	0	0
2001	0	2	0	0	0	0	0
2002	0	2	0	0	0	0	0
2003	1	1	0	0	0	0	0
2004	1	1	0	0	1	0	0
2005	0	3	0	0	0	0	0
2006	1	4	0	0	0	0	0
2007	0	4	0	0	0	0	0
2008	0	3	1	0	1	0	0
2009	0	5	1	0	0	0	0
2010	2	5	0	0	1	1	0
2011	2	5	0	0	0	0	0
2012	1	2	0	0	2	0	0
2013	1	4	0	0	0	0	0
2014	0	4	0	0	2	0	1
2015	0	8	0	0	2	0	0
2016	0	5	0	0	0	0	0
2017	0	5	1	0	2	0	0
2018	1	10	0	1	1	1	0
2019	2	27	0	0	1	0	0
2020	1	12	0	0	0	0	0
2021	1	12	1	1	1	0	0
2022	0	11	1	0	1	0	0

Dönüşüm konusu yapı ölçeğinde ele alınabileceği gibi sit alanları, sokaklar, mahalleler gibi kentsel ölçekte de ele alınabilir. Ülkemizde kentsel ölçekte dönüşüm konusu 2000’li yıllardan sonra daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. 2003 yılında TMMOB Şehir Plancıları Odası’nın düzenlediği Kentsel Dönüşüm Sempozyumu ile kentsel dönüşüm konusu akademik ortamda ele alınmaya başlanmıştır. AB adaylık sürecinin etkisiyle 2000’li yıllarda yapılan reformlarda kentsel dönüşüm konusunu içeren yasal düzenlemeler yapılmıştır (Genç,2008, s. 118). Bunlardan 27.7.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 5.7.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun öne çıkmaktadır. Gündeme gelen herhangi bir konunun lisansüstü tezlerde çalışılmaya başlanmasının yüksek lisans için ortalama 1 yıl, doktora için 3 yıl olacağı düşünülürse 2000’li yıllarda yapılmaya başlanan yasal düzenlemelerin kente yansiyarak akademik tezlerde ele alınması 2003-2004’lü yıllara denk gelmektedir. Şekil 3’te görülen 2003 yılındaki lisansüstü tez sayısındaki artış, yürürlüğe giren yasal düzenlemelerin kentte etkisinin okunduğunu ve bu durumun akademik ortamda ele alınmaya başladığını destekler niteliktedir.

2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı Kamunun Mülkiyetinde veya Kullanımında Olan Yerlerde Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı İlan Edilmesinin Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliği yürürlüğe girdiği tarihten

itibaren kentsel dönüşüm projeleri açısından önemli bir mevzuat haline gelmiştir. Kanun, afet riski altındaki alanlar gibi riskli yapıların bulunduğu bölgelerde standartlara uygun yapı üretilmesi için yenileme ve iyileştirme sürecini içeren uygulamaları kapsamaktadır (Akipek Öcal ve İhtiyaroğlu, 2020, s. 481). Yaşanan bu gelişmelerin Şekil 5'te görülen 2013-2015 yıllarındaki artışın sebebi olabileceği düşünülmektedir. YÖK tarafından yapılan açıklamaya göre 2018 yılında sisteme 41.816 yeni tez eklenirken, 2019 yılında bu sayı %77'lik bir artış ile 74.122 olmuştur. Böylece 2019 yılında veri tabanına kayıtlı toplam lisansüstü tez sayısı 2018 yılına göre %14'lük bir artış göstermiştir (YÖK, 2019). Şekil 5'te 2019 yılında görülen ciddi artışın sebebinin ülkemizde ulusal çapta hazırlanan lisansüstü tezlerin sayısındaki artış olduğu düşünülmektedir.

Şekil 5. Tarihi çevrede dönüşüm konulu tezlerin yıllara göre dağılım grafiği

Tarihi çevrede dönüşüm konulu lisansüstü tezler araştırma türü ve yayınlandığı üniversitelere göre incelendiğinde 48 farklı üniversitede lisansüstü tez yazıldığı görülmüştür. Tablo 15'e göre teorik araştırma türünde en çok Yıldız Teknik Üniversitesi (4 tez), örnek analizi türünde İstanbul Teknik Üniversitesi (29 tez) ve öneri geliştirme türünde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (2 tez) lisansüstü tez yazılmıştır. Bu üniversiteler haricinde 48 farklı üniversite içerisinde Dokuz Eylül, Mimar Sinan Güzel Sanatlar, Gazi ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde çok sayıda lisansüstü tez yazılmıştır.

Tablo 15. Tarihi Çevrede Dönüşüm Konulu Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Araştırma Türü			Üniversite Adı	Araştırma Türü		
	Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme		Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme
	Sayı	Sayı	Sayı		Sayı	Sayı	Sayı
İstanbul Teknik	3	29	1	Eskişehir Teknik	0	1	0
Yıldız Teknik	4	16	0	Gebze İleri	0	2	0
ODTÜ	0	14	2	Teknoloji Enstitüsü	1	0	0
Dokuz Eylül	2	10	0	Uludağ	1	0	0
Mimar Sinan Güzel Sanatlar	1	10	1	Selçuk	1	3	0
				Marmara	1	1	0

Gazi	0	12	0	İstanbul	1	1	0
Süleyman Demirel	0	8	0	İstanbul Aydın	1	1	0
Hatay Mustafa Kemal Karabük	1	0	0	Gümüşhane	0	1	0
	1	1	0	Bursa Uludağ	0	1	0
Çukurova	1	1	0	Atılım	0	1	0
Galatasaray	0	1	0	Konya Teknik	0	1	0
Başkent	0	2	0	Karadeniz Teknik	0	1	0
Fatih Sultan Mehmet Vakıf	0	3	0	Çankaya	0	1	0
Kahramanmaraş Sütçü İmam	0	1	0	Hacettepe	0	1	0
İstanbul Ticaret	0	1	0	TOBB Ekonomi ve Teknoloji	0	1	0
İstanbul Okan	0	1	0	Necmettin Erbakan	0	1	0
Akdeniz	0	1	0	Bahçeşehir	0	1	1
KTO Karatay	0	2	0	Beykent	0	1	0
Gebze Teknik	0	2	0	Üsküdar	0	1	0
Ankara	0	3	0	Hasan Kalyoncu	0	1	1
İzmir Yüksek Teknolojisi	0	3	0	Muğla	0	1	0
Atatürk	0	1	0	Haliç	0	1	1
Erciyes	0	4	0	Harran	0	1	1
Trakya	0	2	1	Dicle	0	2	0

Tarihi çevrede dönüşüm konusu ile ilgili lisansüstü tezler yayınlandığı enstitüye göre analiz edildiğinde en çok fen bilimleri enstitüsünde tez yazıldığı görülmüştür. Fen bilimleri enstitüsünde yüksek lisans düzeyinde teorik araştırma türünde 13 adet, örnek analizi türünde 111 adet, öneri geliştirme türünde 4 adet; doktora düzeyinde ise teorik araştırma türünde hiç tez yazılmazken örnek analizi türünde 14 adet, öneri geliştirme türünde 2 adet tez yazılmıştır. Fen bilimleri enstitüsünden sonra sırasıyla en çok tez sosyal bilimler enstitüsü, lisansüstü eğitim enstitüsü, mühendislik ve fen bilimleri enstitüsü, güzel sanatlar enstitüsü ve Türkiyat araştırmaları enstitüsünde yazılmıştır (Tablo 16).

Tarihi çevrede dönüşüm ile ilgili lisansüstü tezler anabilim dallarına göre incelendiğinde 30 farklı anabilim dalı içerisinde en çok mimarlık anabilim dalında çalışıldığı tespit edilmiştir. Mimarlık anabilim dalında yüksek lisans düzeyinde 9 adet tez teorik araştırma türünde, 74 adet tez örnek analizi türünde, 3 adet tez öneri geliştirme türünde yazılmış; doktora düzeyinde ise teorik araştırma ve öneri geliştirme türlerinde hiç tez yazılmazken örnek analizi türünde 12 adet tez yazılmıştır. Teorik araştırma ve öneri geliştirme araştırma türünde en çok tez mimarlık anabilim dalında yüksek lisans düzeyinde yazılmıştır. Örnek analizi araştırma türünde yüksek lisans tezi mimarlık anabilim dalından sonra 26 adet tez ile en çok şehir ve bölge planlama anabilim dalında yazılmıştır (Tablo 17).

Tablo 16. Tarihi Çevrede Dönüşüm Konulu Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	Yüksek Lisans			Doktora			Sanatta Yeterlilik
	Araştırma Türü			Araştırma Türü			Araştırma Türü
	Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme	Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme	Teorik Araştırma
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı
Fen Bilimleri Enstitüsü	13	111	4	0	14	2	0
Sosyal Bilimler Enstitüsü	1	11	1	1	2	1	0
Lisansüstü Bilimleri Enstitüsü	1	9	1	1	2	0	0
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü	0	3	0	0	1	0	0
Güzel Sanatlar Enstitüsü	0	1	0	0	0	0	1
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	0	1	0	0	0	0	0

Tablo 17. Tarihi Çevrede Dönüşüm Konulu Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Yüksek Lisans			Doktora			Sanatta Yeterlilik
	Araştırma Türü			Araştırma Türü			Araştırma Türü
	Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme	Teorik Araştırma	Örnek Analizi	Öneri Geliştirme	Teorik Araştırma
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı
Mimarlık	9	74	3	0	12	0	0
Şehir ve Bölge Planlama	2	26	0	1	2	1	0
Arkeoloji	1	2	1	0	0	0	0
İç Mimarlık	0	4	0	0	0	0	1
Peyzaj Mimarlığı	0	3	0	0	2	0	0
Mimari	0	3	0	0	0	0	0
Restorasyon	0	2	0	0	0	0	0
Şehir Planlama	0	2	0	0	0	0	0
Restorasyon	0	2	0	0	0	0	0
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	0	2	0	0	0	0	0
Kentsel planlama	0	0	0	0	0	1	0
Kentsel tasarım	0	2	0	0	0	0	0
Kentsel Sistemle ve Ulaştırma Yöntemi	0	1	0	0	0	0	0
İnşaat Mühendisliği	0	0	1	0	0	0	0
Yapı Etiği	0	1	0	0	0	0	0

Güzel Sanatlar	0	1	0	0	0	0	0
Sanat ve Tasarım	1	0	0	0	0	0	0
Disiplinlerarası	0	1	0	0	0	0	0
Arkeometri	1	0	0	0	0	0	0
Gayrimenkul Geliştirme	1	0	0	0	0	0	0
Çevre Mühendisliği	0	1	0	0	0	0	0
Ormancılık ve Çevre Bilimleri	0	1	0	0	0	0	0
Turizm	0	0	0	1	0	0	0
İşletmeciliği	0	0	0	0	0	0	0
Sanat Tarihi	0	1	0	0	0	0	0
Sosyoloji	0	3	0	0	0	0	0
Kamu Yönetimi	0	2	1	0	1	1	0
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	0	1	0	0	1	0	0
Taşınmaz Geliştirme	0	1	0	0	1	0	0
Medya ve Kültürel Çalışmalar	0	1	0	0	0	0	0
Türk Sanatı	0	1	0	0	0	0	0
Coğrafya	0	1	0	0	0	0	0

5. Sonuç

Toplumsal ve kültürel gelişmeler birbirleriyle ilişkili olguların araştırılmasına fırsat tanımaktadır (Çağlayan vd., 2022). Bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılarak; dönüşüm, kentsel sit, tarihi çevre, tarihi doku ve tescil anahtar kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin türü, yayımlandığı yılı, üniversitesi ve enstitüsü, yazıldığı dili, konu edindiği bilimsel alanı, danışmanın unvanı, sayfa sayısı, erişilebilirlik durumu ve araştırma türüne göre analiz edilmiştir. Bibliyometrik analiz yapılırken 06.11.2022 tarihine kadar YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan lisansüstü tezler taranmıştır. Tarama sonucunda tarihi çevrede dönüşüm konulu 180 yüksek lisans, 33 doktora ve 1 sanatta yeterlilik düzeyinde toplam 214 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerin %84,1'lik oranla çoğunlukla yüksek lisans türünde yazıldığı, doktora düzeyinde çalışmaların yüksek lisans kadar tercih edilmediği görülmüştür.

Lisansüstü tezler yayımlandığı enstitülere göre analiz edildiğinde çoğunlukla fen bilimleri enstitüsünde (%64,4) tez yazıldığı görülürken sosyal bilimler enstitüsünde dönüşüm konusunun fen bilimleri enstitüsünden sonra en çok tercih edilmesi (21 tez, %9,8) anabilim dalı analizinde görülen sosyoloji, kamu yönetimi, tarih, siyaset bilimi ve kamu yönetimi gibi alanların tespitini doğrulamaktadır.

Tarihi çevrede dönüşüm hakkında yazılmış 157'si yüksek lisans, 24'ü doktora ve 1'i sanatta yeterlilik tezi olmak üzere toplam 182 lisansüstü tezi araştırma türlerine göre gruplandırdığımızda bu tezlerin %85,2'sinin örnek analizi, %9,9'unun teorik araştırma ve %4,9'nun öneri geliştirme kullandığı tespit edilmiştir. Örnek analizi türünü kullanan lisansüstü tezler kentsel, bölgesel, sokak ve yapı olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. 59'u kentsel, 53'ü bölgesel, 9'u sokak ve 34'ü yapı grubu hakkında yazılan lisansüstü tezlerde en çok tercih edilen örneklem alanı 34'er tane tez ile il ve yapı olmuştur. 34 tane tez il bazında değerlendirildiğinde üzerinde en çok çalışılan ilin %12'lik oranla İstanbul olduğu tespit edilmiştir. Örneklemelerin yapı türü bazlı dağılımlarına bakıldığında 34 tane tezde %44,1'lik orana denk gelen 15 tane sivil yapının örnek seçilmesi tarihi çevrede çoğunlukla sivil yapı özelinde çalışıldığını göstermektedir.

Tarihi çevrede dönüşüm konusunda yazılmış 182 adet lisansüstü tezin 33 adet tez ile en çok İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde yazıldığı ayrıca bu üniversitede araştırma türü olarak 29 adet tez ile en çok örnek analizi kullanıldığı tespit edilmiştir. Değerlendirmeye alınan ilk grup olan 214 adet lisansüstü tezde de 37

lisansüstü tez ile en çok İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tez yazılması bu üniversitede tarihi çevrede dönüşüm konusunun ele alındığını göstermektedir.

Tarihi çevrede dönüşüm konusunda değerlendirmeye alınan lisansüstü tezler en çok fen bilimleri enstitüsünde yazılırken, en çok mimarlık anabilim dalında tez yazıldığı tespit edilmiştir. Mimarlık anabilim dalında hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde araştırma türü olarak en çok örnek analizinin tercih edildiği görülmüştür. Tarihi çevrede dönüşüm konusu sadece mimarlık alanının ilgilendiği bir konu olmayıp; mekânsal dönüşümün insan yaşamına etkileri ve insan yaşamındaki değişim mimarlık dışında sosyal ve güzel sanatlar bilimlerine dair disiplinleri de ilgilendirdiği düşünülmektedir. Değerlendirmeye alınan 182 adet lisansüstü tezin yayınlandığı anabilim dallarını incelediğimizde arkeometri, gayrimenkul geliştirme, sanat tarihi, Türk sanatı, sosyoloji, taşınmaz geliştirme, medya ve kültürel çalışmalar anabilim dallarını da kapsayan 30 farklı anabilim dalının görülmesi bu durumu destekler niteliktedir.

2000-2005 yılları arasında ülkemizde yürürlüğe giren 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı; 2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı Kamunun Mülkiyetinde veya Kullanımında Olan Yerlerde Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı İlan Edilmesinin Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliği gibi yasal mevzuatların kent pratiğindeki uygulamaları lisansüstü çalışmalarda ele alınması 2000'li ve 2012 yıllarında üretilen tez sayısındaki artış ivmesini destekler niteliktedir. 2019 yılında örnek analizi araştırması yapılan lisansüstü tez sayısında yaşanan artışın sebebinin YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde bir önceki yıla göre yüklenen tez sayısında büyük bir artış görülmesi olduğu yani tüm disiplinlerde yaşanan tez sayısındaki artışın tarihi çevrede dönüşüm konusunda da etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada tarihi çevrelerde dönüşümün kapsamı ve örneklem alanları analiz edildiğinde seçilen örneklem alanlarının büyük bir çoğunluğunun Türkiye'den olması yurtdışındaki koruma, restorasyon, tarihi çevre tasarımı gibi konuların takip edilmediğini düşündürmektedir. Farklı ülkelerdeki tarihi çevreleri incelemenin ülkemizdeki çalışmaları geliştireceğine ve örnek teşkil edeceğine inanılmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmanın tarihi çevrede tasarım ve restorasyon alanında çalışan kamu ve özel sektör paydaşlarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları, 116.
- Akipek Öcal, Ş. ve İhtiyaroğlu, U. (2020). Yargı kararları ışığında kentsel dönüşüm uygulamalarının incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 477-495. doi: 10.17218/hititsosbil.773862
- Çağlayan, E., Kutlu, Ş. ve Çekinmez, Ş. (2022). Kültürel miras aktarımı ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8 (2), 155-164. doi: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1081173>
- Erbil, Y. (1996). *Tarihi çevrenin koruma ve kullanımında farklı müdahale örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Genç, F. N. (2008). Türkiye'de kentsel dönüşüm: mevzuat ve uygulamaların genel görünümü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15 (1), 115-130. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/issue/13688/165663>
- Güçlü, M. (1990). *Kent içindeki tarihi çevrelerin korunması ve geliştirilmesi u ankara vakıf apartmanı örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürbüz Yıldırım, E. ve Çağdaş, G. (2018). Gaziantep geleneksel mimari dokusunun sosyo-kültürel bağlamda mekân dizimsel analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (2), 508-532.
- Halaç, H. H. ve Bademci, F. (2021). Kültürel miras: sistematik literatür incelemesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 172-190. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/saktad/issue/64807/881901>
- Kapluhan, E. (2015). Şehir coğrafyası açısından bir inceleme: Bağbaşı Mahallesi (Kırşehir) kentsel dönüşüm projesi. R. Efe (Ed.), *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar Prof. Dr. h.c. İbrahim Atalay'ın 45. Meslek Yılına Armağan Kitabı içinde* (379-394. ss.), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, A. Y. & Akdemir, İ. O. (2021). Kentsel Değişim-Kent İmgesi Korelasyonu: Elazığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (1), 1-23. DOI: 10.18069/firatsbed.822006
- Koçan, N. (2011). Tarihi mekanlarda kültürel dönüşüm: Uşak tarihi tren garı örneği. *Kastamonu University*

- Journal of Forestry Faculty*, 11 (2), 130-137. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kastorman/issue/17235/180055>
- Özkaraca, N. ve Halaç, H. H. (2022). Tarihi çevrede sürdürülebilirlik konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, *Kent Akademisi Dergisi*, 15(1):203-222. <https://doi.org/10.35674/kent.988202>
- Tuğcu, P. ve Vural Arslan, T. (2018). Kentsel dönüşüm konulu tez çalışmalarında (1999-2017) öne çıkan konular, sorunlar ve öneriler. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 14(1), 87-127. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/paradoks/issue/41450/467612>
- Ünver, H. (2017). Sokak Sağlıklaştırmanın Tanımsal Olarak İrdelenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5 (1), 96-106. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dubited/issue/27453/289145>
- YÖK (2019, Aralık). *YÖK Ulusal Tez Merkezi İstatistikleri* [Basım Bülteni]. Erişim Adresi <https://acikerisim.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/yok-ulusal-tez-merkezi-istatistikleri.aspx>
- Zaman, S. ve Duman, S. (2022). Kentsel dönüşüm alanında yayımlanmış coğrafya literatürü üzerine bir değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), 1177-1233.
- Zan, B. U. (2012). *Türkiyede bilim dallarında karşılaştırmalı bibliyometrik analiz çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
